

361. Утварыце ад дзеясловаў форму 2-й асобы множнага ліку цяперашняга часу. Пазначце націск. Абазначце канчаткі, растлумачце іх напісанне.

Чытаць, смяяцца, браць, тлумачыць, пісаць, гаварыць, рэзаць, шаптацца, плыць, ехаць, адчыняць, знаходзіцца, глядзець, баяцца.

362. Прачытайце прадмову да энцыклапедыі «Брэст», прысвечанай 1000-годдзю горада. Чаму, на вашу думку, у якасці эпіграфа да выдання складальнікі ўзялі словы Канстанціна Сіманавы: «Калі кажуць пра мужнасць, успамінаюць Брэст, калі кажуць пра выпрабаванні, успамінаюць Брэст, калі кажуць пра жыццё, аддадзенае за нашу зямлю, успамінаюць Брэст»? Што вы ведаеце пра Брэст, яго гісторыю і сучаснасць?

Запішыце тэкст, устаўляючы прапушчаныя літары, растлумачце іх правапіс.

Гэта адзін з самых старажытных белару..кіх гарадоў, які пра..шоў слаўны шлях ад гарадзішча ў **сутоках** (З/з)аходн..га Буга і Мухаўца да сучаснага горада, які **дынамічна** разв..ваецца, адм..ністрацыйнага, эканамічнага і культурнага цэнтра Брэс..кай воблас..і, найбуйнейшага м..жнароднага транспартнага вузла. Брэст **вылучаецца** багатай і **самабытнай** гістарычнай і культурнай спа..чынай. Многія **лёсавызначальныя** падзеі ..ўрапейскага і сусветнага значэн..я звязаны з гэтым горадам, Брэс..кай крэпасцю-геро..м. (Не)аднаразова кр..вапратлівыя і разбуральныя войны, пажары і іншыя бе..ствы б..злітасна зні..чалі гара..скі **набытак**. *І кожны раз дзякуючы самаад..анай працы і намаган..ям жыхароў горад адрад..аўся.* **Берасцейцы** г..раічна і тал..навіта складалі гісторыю малой радзімы, стваралі асаблівы дух і н..паўторн..ю атмасферу свайго горада, **дэманстравалі** яго свету велічным і мужным, гасцін..ым і зручным для жыцця.

Брэст сё..я — гэта духоўна багаты і эканамічна развіты ..ўрапейскі горад, які ўвабраў у с..бе ўсе добрыя якасці сучаснай Беларусі і шчыра накіраваны ў мірнае будучае (А. Вабішчэвіч).

Вызначце стыль і тып тэксту, абгрунтуйце свой адказ.

Назваце арфаэпічныя і арфаграфічныя нормы на прыкладзе слоў з тэксту. Падбярыце сінонімы да выдзеленых слоў.

Вызначце, якой часцінай мовы з'яўляецца кожнае слова ў сказе, набраным курсівам.

Вызначце разрад займеннікаў, ужытых у тэксце.

Выберыце з тэксту назоўнік, прыметнік і дзеяслоў. Зрабіце іх марфалагічны разбор.

363. Знайдзіце памылкі ва ўжыванні лічэбнікаў. Запішыце выпраўленыя варыянты.

1. Паміж дзвюмястамі трыццаццю двума вучаніцамі. 2. З трымастамі пяццюдзсяццю чатырма рублямі. 3. З трымястамі дваццаццю двума кнігамі. 4. Адна цэлая і дзве тысячных тоны. 5. Адзін цэлы і чатыры дзясятых літра. 6. Два новых сшыткі. 7. Чатыры вялікіх шары.

364. Прачытайце тэкст і выканайце заданні да яго.

Імідж сёння разумеецца як мэтанакіраванае стварэнне вобраза (чалавека, краіны).

Імідж краіны фарміруецца на аснове розных аспектаў: людзі, падзеі, гісторыя, традыцыі, звычкі. Ён не можа зводзіцца да адной характарыстыкі, паколькі краіна — складанае паняцце, якое налічвае мноства характарыстык. Адпаведна вобраз дзяржавы фарміруецца з некалькіх складнікаў: гістарычная спадчына, асаблівасці ўнутранай і знешняй палітыкі, спартыўныя дасягненні, ментальнасць нацыі.

Якім павінен быць імідж Рэспублікі Беларусь? Як яго ствараць? Якія фактары іграюць першасную ролю ў пазіцыяванні краіны? Каб адказаць на гэтыя пытанні, было праведзена сацыялагічнае апытанне. Яго вынікі адлюстраваны ў наступнай дыяграме.

Так, большасць грамадзян (65 %) лічыць, што імідж дзяржавы на міжнароднай арэне ў першую чаргу фарміруецца за кошт гасціннасці, ветлівасці беларускага народа. На думку паловы апытаных, важным

фактарам з'яўляецца высокая якасць прадуктаў харчавання, якія вырабляюцца ў нашай краіне. Крыху менш рэспандэнтаў (48 %) адзначылі міралюбівую і дружалюбную палітыку. Больш за трэць апытаных (35 %) лічыць, што свет ведае Беларусь праз высокія дасягненні ў спорце, перамогі на міжнародных спаборніцтвах.

Некаторыя лічаць, што фарміраванне іміджу краіны варта пачынаць з пазітыўных вобразаў малой радзімы — малых гарадоў і мястэчак. Паказальна, што ў 2016 годзе беларуская вёска Пагост трапіла ў сусветны рэйтынг, складзены кампаніяй CNN, як лепшае месца для сустрэчы Каляд і Новага года. Прычым Пагост заняў пяты радок у рэйтынгу, пакінуўшы за сабой Нью-Ёрк, Лондан, Зальцбург і Бостан.

У сённяшніх умовах недастаткова мець пэўныя перавагі (геаграфічнае становішча, інвестыцыі, турызм, інфраструктуру). Важна раскаваць пра гэтыя перавагі мэтавай аўдыторыі (*Паводле Т. Рудакоўскай*).

1. На аснове тэксту запішыце значэнні слоў *імідж*, *рэспандэнт*, *сацыялагічнае (апытанне)*.

2. Назавіце сцвярджанне, якое не прычыць зместу тэксту:

- а) імідж краіны вызначаецца на аснове аднаго крытэрыю;
- б) праведзенае сацыялагічнае апытанне не прынесла плённых вынікаў;
- в) высакаякасныя прадукты, што вырабляюцца ў краіне, не могуць выступаць паказчыкам іміджу;
- г) фарміраванне іміджу краіны варта пачынаць са стварэння пазітыўнага вобраза малой радзімы.

3. Вызначце стыль тэксту і тып маўлення:

- а) гутарковы стыль, разважанне;
- б) мастацкі стыль, апісанне;
- в) публіцыстычны стыль, разважанне;
- г) афіцыйны стыль, апавяданне.

4. Сфармулюйце пытанні да кожнай сэнсавай часткі тэксту.

5. Прапануйце загаловак, які перадае асноўную думку тэксту.

6. Перадайце змест чацвёртага абзаца з дапамогай простага ўскладненага сказа.

7. На аснове калажу стварыце сціслы тэкст на тэму «Прывабны імідж Беларусі». Дапоўніце выказванне ўласнымі разважанымі і прапановамі адносна стварэння пазітыўнага іміджу нашай краіны.

8. Выкажыце свае адносіны да сцвярджэння, сфармуляванага ў апошнім абзацы.

9. Адкажыце на пытанні, змешчаныя ў тэксце. Для гэтага сфармулюйце тэзісы, што перадаюць вашу абгрунтаваную пазіцыю.

10. Самастойна прапануйце пытанні (заданні) да тэксту, скіраваныя на паўтарэнне лексікі, словаўтварэння, марфалогіі.

11. Якія арфаэпічныя і арфаграфічныя правілы можна праілюстраваць прыкладамі з тэксту?

365. Прачытайце аналіз тыповых памылак, дапушчаных абітурыентамі на цэнтралізаваным тэсціраванні ў заданнях па марфалогіі і правапісе. Падрыхтуйце (з дапамогай падручнікаў, слоўнікаў, інтэрнэт-рэсурсаў) практыкаванні для аднакласнікаў па тых правілах, што адпавядаюць прааналізаваным заданням.

У мінулыя гады абітурыенты дапускалі найбольшую колькасць памылак пры вызначэнні канчатка асабовых назоўнікаў 2-га скланення з зацвярдзелай асновай: *аб прафесару, аб доктару, аб дыктару*. Каля 40 % выпускнікоў пры выкананні задання не змаглі правільна вызначыць канчаткі назоўнікаў 1-га скланення з асновай на *к*, які ў месным склоне адзіночнага ліку чаргуецца з *ц*: *заяўка — (у) заяўцы, закваска — (у) заквасцы, пралеска — (на) пралесцы*. 30 % няправільна запісалі канчаток назоўніка *дачка* ў форме меснага склону адзіночнага ліку.

Веданне пачатковай формы любой часціны мовы неабходна для ўмення ўтвараць граматычныя формы слова. Практычна 65 % удзельнікаў тэсціравання не ведалі, што прыметнікі *малы, вялікі, добры, дрэнны* ўтвараюць простую форму вышэйшай ступені параўнання ад іншых асноў пры дапамозе суфікса *-ш-*, і таму няправільна адзначылі як пададзеныя ў пачатковай форме прыметнікі *меншы, большы, лепшы, горшы*. 35 % абітурыентаў не ведалі пачатковай формы іншых прыметнікаў, прапанаваных у заданні ў простае форме вышэйшай ступені параўнання, напрыклад *мякчэйшы*.

Ад 30 да 60 % абітурыентаў не ведалі правіла асобнага напісання назоўнікаў з прыназоўнікамі пры наяўнасці залежных слоў: *у глыбіню марскую, ад веку мінулага, у дзень сонечны* і да т. п. Толькі 50 % абітурыентаў правільна напісалі прыслоўі, утвораныя шляхам спалучэння прыназоўнікаў і склонавых форм поўных прыметнікаў і займеннікаў: *укрутую, ухаластую, унічыю* і інш.

Абітурыенты часцей за ўсё памыляліся ў напісанні *не* з прыметнікамі, якія можна замяніць сінонімамі без *не*: *недалёкі, неспакойны*. Больш за 30 % з іх памылкова напісалі разам *не* з дзеепрыслоўямі: *не знайшоўшы, не дайшоўшы, не заўважыўшы* (Паводле З. Бадзевіч).

Дакладна сфармулюйце правілы, пра якія гаворыцца ў тэксце.

366. Падрыхтуйцеся да выразнага чытання верша. Паразважайце, чаму мы давяраем паэту ў яго шчырым прызнанні любові да Радзімы. Ці могуць кранаць чытача вершы, у якіх няма ўзнёслых эпітэтаў, арыгінальных параўнанняў?

Бачыў шмат —
І Эйфелеву вежу,
Спёку^м Рыма, і Эльбруса лёд.
Тысячы зямных дарог і **сцежак**
Праз мяне прабеглі навывёт.
Думаў^м я, малы, калісь з **трывогай**,
Як да рэк славурых мне **дайсці**.
Праплылі **праз сэрца** Дон і Волга,
Сена і Дняпро, Дунай і Цібр.
Я стаміўся **ездзіць** і **здзіўляцца**
(Хоць, прызнацца,
Ёсць^ф на што глядзець^м).
Беларусу і ў Парыжы **сняцца**
Белізна бяроз і сосен **медзь**.

П. Панчанка.

Зрабіце вусны арфаэпічны разбор выдзеленых слоў.
Раствумачце розныя варыянты пастаноўкі націску ў словах *белізна* і *бялізна*.
Зрабіце словаўтваральны разбор і разбор па саставе слова *здзіўляцца*.
Запішыце па памяці крылатыя радкі з верша, што выражаюць асноўную думку твора.

Знайдзіце з дапамогай інтэрнэт-рэсурсаў 4-5 выказванняў беларускіх пісьменнікаў, грамадскіх дзеячаў пра беларускую мову. На якія ўласцівасці беларускай мовы звяртаецца ўвага? Якія прыметнікі, дзеясловы выкарыстоўваюцца пры характарыстыцы мовы? Ці згодныя вы з аўтарамі выказванняў? Аформіце свой адказ як разважанне.